

Tóth Máté

FORDULAT. EGY PROGRESSZÍV KEZDET MÍTOSZA

728 oldal (H. n., 2021, Boreas)

Izgalmas intellektuális paradigma és a Tradíció értékelésével kapcsolatban is eredeti meglátások jellemzik a könyvet. E recenzióban elsősorban a történelmi folyamatokra, illetve magára a Tradícióra reflektáló megállapításokra kívánunk összpontosítani, de nem megbontva a paradigma egységét, melynek mindezek a megállapítások részét képezik.

Könyve elején a szerző a korunkat jellemző kórtüneteket jelentő aktualitásokon keresztül (a három központi ezek közül: klímahisztéria, járvány, BLM) felvett egy látéleletet. Ez a látélelet a fókusz elvesztés, a túlérzékenység és a képzetek megváltozása. Ezután mélyebbre ment, és azt állította, hogy minden érték elértéktelenedése, a fókusz elvesztés, a túlérzékenység és a képzetek megváltozása mögött a primordiálistól, az elsőrendűtől való eloldódás és elidegenedés, a kimerülés és gyengeség áll. Ez a *Homo americanus* embertípusához vezetett, egy alábukó embertípushoz.

A *Homo americanus* „akarategyenge, fásult és kimerült. Nem produktív, nem lel örömet a munkájában. Magányos, nem integrálódik valódi közösségekbe. Képtelen a rangsorra, az érdem szerinti, minőségi elkülönítésre: csak mennyiségeket lát. Képtelen a származás érzékelésére, csak a jelent látja. Irtózik a nagy tettektől, a határozott állásfoglalástól, a fekete-fehér képletektől. Irtózik az erőszaktól, szexualitása látványosan lecsökkent, valódi teleológiáját (az utódnemzést, a hódítást, azt, hogy nyomot hagyjon) elvesztette és pótcelekvések felé fordult. Képtelen az erőfeszítésre, az áldozathozatalra, a figyelemre és fegyelemre. Végül képtelen a szenvedésre – a kockáztatásra, a nagy tettekre és így egy krízis túlélésére is –, ami a klímaváltozás

vagy a fenyegető vilá járványok okán igen rövid távon a halálos ítélete lehet. A világ globalizált nyugati felének általános típusa és modellje mindig fáradt, sokszor van rosszkedve, nem igazán tartozik sehova, mindenhol otthon van és sehol.” (63–64. o.)

E megállapítások egy további kérdéshez vezetnek minket: mitől kimerült ez a kor és mióta tart mindez? A válaszhoz a szerző feltárja, hogy mi egy mítosz jelentősége az egyén, a közösség, a civilizáció szempontjából. Tóth Máté olvasatában az emberi lényegből fakadó igény a mítosz, mely a többi interperszonális realitásból azáltal emelkedik ki, hogy identitást adó, *sui generis*, kényszer nélkül is működő, azonosulást eredményező kollektív cselekvő idealizmus. A filantrop jelszavak, a globalizáció, a hatalmas fokú túlérzékenység mögött is megtaláljuk a mítoszt, a Nyugat változatlan, de megkopott mítoszáét, ami a szerző kíméletlen megállapítása szerint egy félreértelmezett kereszténység maradáka, elismerve, hogy „mindig adottak voltak a lehetőségei az egészen más kimeneteknek és az egészségesebb kereszténység-olvasatoknak is Ferenc pápánál vagy annál, mint amely a *Homo americanus* szülte meg”. (85. o.)

Egy sor fenntartás után (a kereszténység történeti változó, a kereszténység egy sor jó dolgot is jelent, a keresztény hittételek nem lehetnek kritika tárgyai stb.) jut aztán a szerző ahhoz a tételmondathoz, hogy a keresztény mítosz eredeti ontológiai tartalma az individualizmus, egalitarizmus és moralizmus, melyek viszont a profánná vált nyugati világunkban immáron annak Istene és kinyilatkoztatása nélkül hatnak és munkálnak, vagyis anélkül, ami értelmet, irányt, célt, féket és keretet adott ezeknek. Az individualizmus, az egalitarizmus és a moralizmus profánná – ezáltal veszélyessé – válásukkal lényegében foglyul ejtették a Nyugatot, és eltérítettek minket a valódi természet, a primordiális, az elsőrendű felismerésétől. Az individualizmus

becsapja az embert a saját értékét illetően és lebeszéli önmaga tökéletesítésének parancsáról. Az *egalitarizmus* egyfajta minimál-humanizmus, mely elfedi a közeli és távoli, érdemes és érdemtelen nagyon is valóságos és nagyon is természeti hierarchiáját. A *moralizmus* túlérzékenység, leterdelés, filantrópia, gyengeség. A szerző ítélete szerint az elidegenedés és eloldódás, a kimerülés és gyengeség valódi okai is a fenti három tényezőre vezethetők vissza.

A régi mítosz „egykorja” és „mostja” közé cezúra ékelődik. Ontológiája persze ettől még kontinuus a szerző szerint, ha e cezúrára tekintettel egyre ellentmondásosabb is – és valójában nem is élő mítosz többé. Ám a nyugati identitásvesztés, a demográfiai válság, de maga az eloldódás és elidegenedés, kimerülés és gyengeség is csupán okozatok; az ok a kontinuus régi mítosz hitellessé válása, depolitizálódása és visszahúzódása miatti – Jung által is felismert – pszichés hiány. Ez a lényegi létezésbe bele-nem-találásunk igazi eredője Tóth Máté szerint. Vagyis: nincs már valódi mítoszunk, hiszen a depolitizálódott régiért nem halnánk meg, és kiürülése, hiteltelené válása miatt nem is orientál minket igazán.

A nyilvánvaló és fontos kérdés ez után, hogy vajon mi jön, vagy minek kellene jönnie e hiány után? Kell-e sorsszerűen vagy szükségszerűen jönnie valaminek? A *Homo americanus* jövője a szerző szerint a globális alapjövedelem, vagy az emberfeletti ember kiélezett választásához vezet el, ahol a technológia és a digitális kor a képességbeli különbségek kiélezését és a régi mítosz ontológiájának további válságát, e válság fokozódását eredményezi. E futurikus folyamatok a velük párhuzamos archaikus folyamatokkal harapófogóba fogják a *Homo americanust*, melynek elkésett reakciója nem lehet visszatérés ugyanazon mítosz korábbi élő, de meghaladott periódusába, miközben a meg nem értett Kína egészen más úton jár. A *Homo americanus* kora hamarosan véget ér.

Ezzel érünk át a második könyvbe. Az előző könyv felismerései azokat a kérdéseket érlelték meg, hogy milyen mítoszban kellene élnem, hol és hogyan találnék a saját lényegi létezésemben, hol keressem azt az egészen eltérő pszichét, ami egy „egészen más” kezdete lehet. A válaszhoz egy alászállás szükséges, amely azt a kezdetit, őseredetit keresi, ami az emberi történelemben munkáló természeti eredő, ami a természet, a kozmosz rendje az ember számára, és mint ilyen, a mindenkori keletkezéshez tartozik. Ez a *fűszisz* és *nomosz* antik fogalmain keresztül ahhoz az állításhoz vezet el, hogy az ember „természeti természete” a történelem által nyilvánul meg. Az idő reverzibilitásának és ciklikusságának az egyén, a kultúrák és az ontológia szintjén való elismerése ezt a kezdetit – a mű egyik tételmondata szerint (360. o.) – örök kezdetté transzformálja.

A primordiális, elsőrendű, őseredeti tartalmak feltérképezése során jogászként saját legbiztosabb vadászterülete, a jog és államiság körében kezdi az érvelést, melyek szerinte mélyen természetiek. Az állam és jog primordiális *alapjait* a hatalmi jellegben, valamint a vérségi komponens tudatában (*etnosz*) azonosítja, amelyhez dinamikus kapcsolódik a területiség, és sajátos viszonyban áll a mítosszal. Személyiség–közösség–idealizmus vagy uralom–etnosz–mítosz: mindhárom természeti dimenzió, melyek az archeofuturikus modern jelenségekben is fokozottan tetten érhetők és segítenek azok megértésében. Végül a jogrendszer *felépítménye* sem kivétel a primordiális működés alól, melyet – mélyen antidemokratikus – komplex hálózat jellegében érhetjük tetten, éles kölcsönhatásban a vizsgált elemekkel. Az ide tartozó levezetések és fejezetek a kortárs jogászai gondolkodás kimagasló paradigmáját adják, és nagyon értékes támpontokat adnak a jogelméleti diskurzusokhoz.

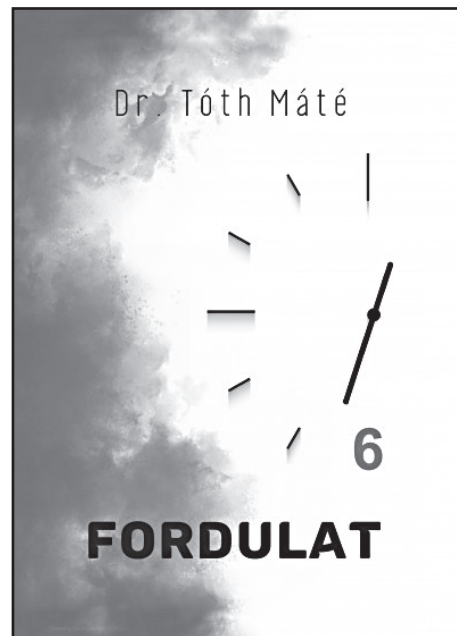

Ezzel érkezünk el a második könyv – és lényegében az egész paradigma – három legfontosabb, ezért leghosszabb fejezetéhez, a lét axiomatikus elemei közül beazonosított három primordiális rendezőelv, a személyiség–közösség–idealizmus természeti triászának igazolásához a *történelemben*. Hogy néz ki ezek közül az első, a természetes, primordiális uralom? A szerző szerint a rangsor, az egyenlőtlenség mint természetileg adottból eredő őseredeti ösztön; a nagy akaratok szükségyszerű kiemelkedésének dinamizmusa; és végül a kockára tettség primordiális egyenlőtlenségből fakadó mozgás, változás, dinamizmus lélektani motorja együtt képezik eme uralom alapját. A rangsor, a nagy akaratok és a kockára tettség a primordiális uralomra irányul, mely fiduciárius viszonyokkal, bizalommal és hűséggel jár együtt.

A második nagy primordiális rendezőelv, a közösséghez tartozás, a mi–ők, az altruizmus természet szerint a primordiális csoportra, legfőképp a vérségi (nagy)családra fókuszál: a *gens*-re, nemzetségre, törzsre, a nemzetre és az etnoszra, mely a történelemben mindig és mindenhol, újra és újra jelentőséghez jut. Semmi és sehol nem tudja kiirtani, pontosan azért, mert elemi ősjelenség. Itt a kezdetektől a jelenig egyetemes és magyar alfejezetek szerinti bontásban igyekeznek a szerző alátámasztani fenti állítását, továbbá a közösség, az etnosz természeti jellegét és történelemformáló szerepét minden korszakban. Ez lényegében az amúgy jogász–közgazdász szerző történelemszemléletének foglalatja, amiben saját bevallása szerint húsz éve hisz.

Míg a közösséghez tartozás, a mi–ők megkülönböztetése, az altruizmus a primordiális csoportra, a személyiség, a rangsor, a nagy akaratok és a kockára tettség a primordiális uralomra irányul, addig az idealizmus, a mítosz, vagyis a harmadik primordiális rendezőelv a elsőrendű,

őseredeti önuralomra. Ez a szerző hitvallása szerint a legmagasabb érték, az ember önmaga fölé teremtésének ígérete és egyúttal legnagyobb eredménye, amit eddig elért. Az idealizmus, a primordiális önuralom, a „*kellemetlen dolgokat szívesen tenni meg*” lélektana, amit itt azonosít, és legmagasabb értéként dicsér, valószínűleg a legabsztraktabb, ám egyben a legintuitívabb és legkreatívabb fejezet az egész könyvben. Maga a fejezet egy hosszabb elmélkedésből és egy gyakorlati példából, Nagy Sándor példájából tevődik össze.

A szerző nem érzi tehát úgy, hogy ne lennének időszámításunk előtt vagy időszámításunk után a 16., a 19. és a 21. században is érvényes sémák. Ezzel nem a történelem változóit vitatja, hanem azt gondolja, hogy vannak olyan primordiális, természeti tartalmak, amelyek mindig és mindenkor „megképződnek”. Ilyen az etnosz, a vérségi közösség tudata; ilyen a természet szerinti (természetes) egyenlőtlenség ténye; és végül ilyen az idealizmus mint elemi – emberi – igény.

Ezen a ponton érkezünk el a Tradíció-fejezethez, amely egyúttal igen sajátos tradicionalitás-értelmezés, ahol a szerző tudatosan nem foglalkozik a megvalósítási utak kérdésével, azoknak ugyanis elsősorban az én megismerése és felemelése szempontjából van jelentősége, s átvezetnek a kontemplatív elmélyedés, illetve a metafizikai megállapítások dimenziójába. Mindez kívül esik a mű célján és horizontján, ahogy maga a metafizika is, amivel a szerző tudatosan nem kíván foglalkozni.

A könyv zárófejezete egy normatív rész, az egész olyan értelemben vett tanulsága, amely elmélkedés és bizonyítás helyett kifejezetten valamilyen magatartásra, változásra, akcióra irányul. Ezért itt megváltozik a nyelvezet is, viszont tartalmilag szigorúan az első tizenegy fejezet során levont következtetésekhez tapad, és következetesen nem távolodik el azoktól egy pillanatra sem. Melyek tehát a lét axiomatikus elemei közül a történelem által igazolt értékek? Az egyéb motivációkat lehántva három illetet azonosít a szerző. A személyiség–közösség–idealizmus vagy másként az uralom–etnosz–mítosz triáda, amely a rendkívülieket, a közösségeket és a „kellemetlen dolgokat szívesen tenni meg” képzeteit lépteti előtérbe.

A szerző elsőrendűnek tekintett megállapításaitól vezérelve kimondhatjuk, hogy az önmagában vett individuum, a kisember helyett a történelem valódi alanyát a nagy akarattal rendelkező, nagy telitalálatként létező és valamely nagy eszményhez tartozó, küzdő, idealista emberben érdemes megpillantani. A primordiális mentén regenerálódhat a történelem természeti alanya és a szerves történelem.

„Mi az egész értelme?” – teszi fel Tóth Máté a kérdést (619. o.), aki a könyvben végig küzd az ellen, hogy művét kontemplatív filozófiai elmélkedésnek lássák vagy láttassák. Nietzschevel felel a kérdésére, aki szerint az egész értelme a

keletkezésre rávésni a lét karakterét, vagy kevésbé elvontan: a megállapításainkat cselekvésbe fordítani. A bevezetőben láttamozott jelenségek maguk is új, cselekvő pozíciót sürgetnek. Világos, hogy mit kell tennie majd egy öntudatos generációnak: birtokba kell vennie a primordiálishoz tartozó örök kezdetet, szét kell törnie az elagott régi mítosz recsegő-ropogó gátjait, mint a dühös folyó. „Uralni kell ezt a kort, a magunk számára birtokolni az időt, a mindenkori keletkezés területét jelölve ki magunk számára. (...) Térdeljen csak mind aki gyenge. Nekünk, akik erősek vagyunk, felemelkedésre van szükségünk. (...) Meg fog fordulni ez a világ, ha pedig magától nem akar, majd mi fordítunk rajta” (620. o.), hangzanak a kiáltványszerű mondatok.

Lesz-e azonban új mítosz? Mi fog felemelkedni az archeofuturikus folyamatok közepete? A szerző szerint nem újabb humanista képzeteknek lenne itt az ideje. Ahogy nem is egy olyan új vallásé, mint amilyen a kereszténység vagy pláne annak deszakralizált (és elfajzott) utódai, a libertánus individualizmus, az egaliter kommunizmus vagy a hipertoleráns elpuhultság minimálhumanizmusa voltak. Ez nem a mítoszok és az absztrakciók kora. Ennek a felismerésnek a másik fele, hogy nem tagadhatjuk, generációink rég elfordultak a korábban abszolútnak vélt értékek szerveselenségétől és mindattól, ami az organikus, szerves tapasztaláson túli. Ezek rég meghaltak számunkra, nem képeznek mítoszt, és nem értékek többé. A szuverén ego, az univerzális egyház vagy az egyetemes emberiség ugyanolyan üres absztrakciók csupán, ráadásul egy töről fakadnak. A szerző szerint ezért el kell engedni a túlzott absztrakciókat. Nincs emberiség és egy univerzális igazság. Értékeket nem lehet csak úgy „feltalálni” és magunkra kényszeríteni: a mi korunk nem ilyen természetű.

E kényszerűen keserű megállapítások adják Tóth Máté paradigmájának végső irányát és

teleológiáját: „egy cselekvő idealizmusra irányuló jövő iránya ma csak praktikus, pragmatikus lehet, valóságos, és mint ilyen, primordiális. Olyan, amit nem kell feltalálni, hiszen mindig is létezett, sem magunkra kényszeríteni, hiszen most is hat. Semmi más nem képzelhető el ebben a korban!” A szerző szerint az archaikusban és a futurikusban is a nyersen természetes, a primordiális fog felemelkedni, így vagy úgy, de félresöpörve a régi mítosz depolitizálódott maradványát és az emberi roncsokat, a *Homo americanust*, az ember karikatúráját. Egy halott mítosszal csak a primordialisizmus valósága állhat szemben, mely mint valóság fordul természetes cselekvésbe. Ez, vagyis a primordiális cselekvésbe fordulása pedig két dolgot fog jelenteni a szerző szerint. Egy szükségszerű értéktételezést és magunkban egy új embertípust igenlését. Ezzel a kettővel fordítjuk cselekvésbe eddigi megállapításainkat, ez az, amit ma tehetünk, hogy betöltsük a hiányt.

Személyiség–közösség–idealizmus. Egy értékhierarchia bomlik ki ebből a primordialisizmusból. „Az akarat, a kockára tettség, a hatalom és személyiség körében tett megállapítások üzenete, hogy légy bátor! Mondj igent a létezésre, légy kockára tett és törj felfelé! Haladd meg önmagad, érij el eredményt, vagyis légy érdemes. A közösség, az etnosz körében tett megállapítások értelme, hogy tartozz valahova! Legyél hűséges a Tiedhez! Vagyis integrálódj a kötelékedbe. Az idealizmus, a mítosz körében tett tanulságaink értelme, hogy vállalj felelősséget! Legyél kész és képes kellemetlen dolgokat szívesen tenni meg! Vagyis legyen önfegyelmel!” (624. o.) Ezeket a primordiális, pogány etikai parancsokat bontja ki a szerző mintegy normaszzerűen a fentiekből, a hangsúly az érdemen és a köteléken van. Az érdem és a kötelék egy orientációs koordináta-rendszerben egyesíthetők, ahol az érdem az y tengely, mert minőségi különbségeket igenel és alá-fölérendeltséget keletkeztet. A kötelék az x tengely, amely egyrészt vá-

lasztott közösségeinket (barátaink, bajtársaink), e mögött pedig a megváltoztathatatlan köteléket, az etnosz, az élet örökké hömpölygő folyamata által teremtett valós, természeti kötelékét, a közös leszármazás tényét jeleníti meg. A közelséget–távolságot jelöli ki, egyfajta eltérítettséget az y tengellyel szemben.

„Két embertípust látok hát. Egyet alábukni, egyet pedig felemelkedni. A torz, eloldódott, fókusztevesztett *Homo americanus* bukásra, a progresszív primordiális *Homo maximus* pedig felemelkedésre ítéltetett. Az egyiknek már nincs mítosza, a másiknak még nincs.” (686. o.) Még nincs, de nem is kell, és egy ilyen korban nem is lehet neki, ám egy napon ő maga fog mítoszszá válni a szerző szerint. Az emberi, sőt, az önmagán túl teremtő, az emberfeletti mítoszává, amely – az erősen nietzschei megállapítás szerint – maga a természet célja, és kemény, békétlen évtizedekben születik majd meg. Ez az új ciklus ígérete és a ciklusok rejtett értelme. A szerző végső szembeállításaként az individualizmus ellentéte a személyiség elve. Az individualizmus lefele néz, a kisszerűek, az átlagosak, sőt az átlagalattiak és a deviánsak mind egyezően értékesek neki: mindenki. Sőt, minél torzabb, deviánsabb, félresikerültebb valaki, annál inkább – így elve ki kisszerű boszszúját a természetnek. A személyiség, az uralom azonban eleve elutasítja a „minden és mindenki érték” beteges koncepcióját, és a természetes egyenlőtlenséget kiindulópontként elfogadva a nagyszerűt, a kiemelkedőt célozza. Magában is, és ezt ismeri el maga körül; felfele néz, csak a rátermetthez fűzi elismerés, a tisztelet és a hűség hierarchikus köteléke. Érdemes és érdemtelen között különbséget tesz.

Az egalitarizmus ellentéte a közösség elve. Az egalitárius fókusztevesztett; mindenki a testvére, egyúttal mindenki közömbös is: „felebarát” csupán. Nincsenek határai, érzéketlen a köze-

li–távoli, a saját–idegen elemi különbségtételére, így képtelen a valódi szeretetre és a valódi ösztartozásra. A kötelékek embere, a közösségi ember ezzel szemben a közeli–távoli természetes mércéjével mér. A barát (bajtárs) és a testvér (etnosz) fontosabb neki, mint az ellenség és az idegen. A hasonló fontosabb, mint a különböző, a megbízható fontosabb, mint a megbízhatatlan. Altruista, tudja hova tartozik, kire számíthat, honnan jön és kiknek tartozik felelősséggel. Van gyökere, ősei és jövőt akar birtokolni a sajátjai számára.

Végül a moralizmus ellentéte az idealizmus. A moralizáló egy puhány túlérzékeny, önsajnáló, a végtelenségig ingerelhető, eksztatikus és hisztérikus. A legtöbb elesettség megindítja, a legtöbb megjátszott hátrány a nagyszerű elleni gyűlöltre indítja. Ezzel szemben az idealista képes megzabolázni az érzelmi felindulásait és túllátni a felszínes pillanatnyi benyomásain. A sajnálkozás és önsajnálát helyett képes az erőfeszítésre, a fegyelemre, az acélos arcélre és az összeszorított fogra. Szívós, a létét emocionális csapongások helyett egy nagy koncepció, egy értékrend és egy idea vezérli és fogja keretbe. Ideájában önmaga fölé akar teremteni, bárhol álljon és bármekkora legyen is: ezáltal eleve maga a nagyszerű.

Azé a jövő, mondja Tóth Máté, aki ezeket következetesen végigviszi. Ezek felé gravitál egy egészséges psziché, a jövő pszichéje, egy új ciklus felé. „Természetes ösztönrel lássuk meg a természet és történelem metszete által kijelölt központi értékeket paradigmaként, rendszerként, érezzük bennük évezredek szívdobbanását és a jövő zenéjét. (...) Bennünk és általunk törjön elő a tudományos forradalom, bennünk és általunk térjenek vissza az ősi archetípusok, a régi istenek. Ez az, amivel egy új ciklus kezdődhet, a Homo maximus létrejöhet, megkezdődhet az ellenmozgás, a hanyatlás mélyén megszülethet a felfelé hatalmas ideája (...). Ez egy új kezdet primordiális valóságának ígérete (...) és

talán egy nap egy majdani új mítosznak is.” (688–689. o.)

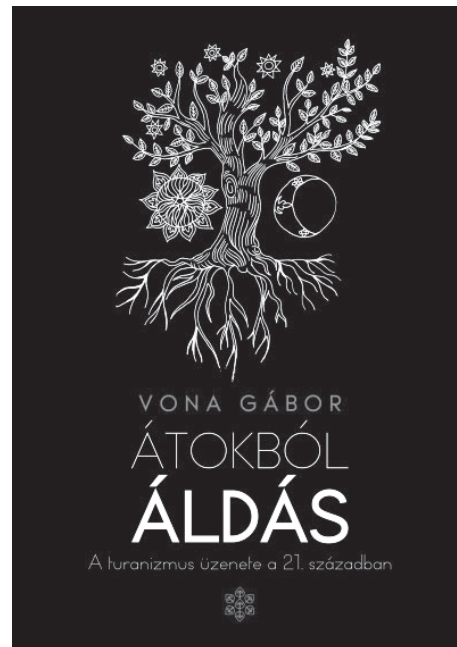
Mint minden paradigmával, lehet és kell is vitatkozni Tóth Máté *Fordulat* című könyvével. Az azonban vitathatatlan, hogy egy izgalmas és eredeti ontológiai pozícióval állunk szemben, amely egyedi meglátásai révén alkalmas arra, hogy új színt vigyen a témával foglalkozó hazai és nemzetközi diskurzusokba.

Nagy László

Vona Gábor

ÁTOKBÓL ÁLDÁS. A TURANIZMUS ÜZENETE A 21. SZÁZADBAN

229 oldal (Budapest, 2021, Vlog Influence)

Átokból áldás. A turanizmus üzenete a 21. században alcímmel jelentette meg legújabb könyvét Vona Gábor, egykori pártelnök és politikus. A pártpolitikától való visszavonulással némelek szemében olyanná vált, mint Nagy László *Búcsúzik a lovacska* című versében a síralomházi